

РЕЗЮМЕТА И АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

на публикациите на ас. д-р ЗЛАТИМИР СТОЯНОВ ОРСОВ,
представени за участие в конкурса за доцент в СУ „Св. Кл. Охридски“ по
професионално направление: 3.6. Право (Гражданско и семейно право),
обявен в ДВ, бр.61 от 28 юли 2017 г.

Публикациите, които съм представил за участие в конкурса за доцент в СУ „Св. Кл. Охридски“ по професионално направление: 3.6. Право (Гражданско и семейно право), обявен в ДВ, бр.61 от 28 юли 2017 г., са общо пет – една монография, две студии и две статии:

1. Монография – **Преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество като придобивно основание**. С.: Софи-Р, 2017, 258 с.

2. Студия – **Присъединяване, принадлежност, приращение и необособимо надвишаване на правото на строеж**. – В: *Развитие на правото в глобализиращия се свят*. [Юбилеен сб. по случай 100-годишнината от рождението на акад. Любен Василев и проф. д.ю.н. Живко Сталев и 90-годишнината от рождението на проф. д.ю.н. Витали Таджер]. С.: Фенея, 2013, 273-314. (Състав.: Ек. Матеева, Н. Колев).

Също и в: *Съдийски вестник*, 2013, № 1, 45-81.

3. Студия – **Съдържание и правна същност на управлението на държавни вещи от ведомства**. – *Търговско право*, 2014, № 4, 25-58.

4. Статия – **За фактическия състав на придобивната давност**. [По повод ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС]. – В: *Liber Amicorum*. [Сб. в чест на проф. д-р Огнян Герджиков и проф. д-р Огнян Стамболиев по случай 65 години от рождението им]. С., Фенея, 2013, 328-346. (Състав.: Ек. Матеева, И. Русчев), .

Също и в: *Търговско право*, 2013, № 2, 21-34.

5. Статия – **Критичен анализ на Тълкувателно решение № 5 от 2011 г. на Гражданската колегия на Върховния касационен съд**. – *De jure*, 2013, № 2 (7), 19-39.

Резюметата и авторската справка на приносите на тези публикации са следните:

ПРЕОБРАЗУВАНЕТО НА ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ В ЕДНОЛИЧНО ТЪРГОВСКО ДРУЖЕСТВО КАТО ПРИДОБИВНО ОСНОВАНИЕ

I. РЕЗЮМЕ

Монографията Преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество като придобивно основание, изд. „Софи – Р“, 2017 г., с автор Златимир Стоянов Орсов, доктор по право, асистент в катедра Гражданскоправни науки на Юридическия факултет на Софийския университет „Свети Климент Охридски“, е с обем 258 страници, вкл. заглавие, съдържание и библиография. Състои се от увод, три глави и заключение.

1. **Целта** на изследването е да анализира правните разпоредби относно придобиването на право на собственост от едноличните търговски дружества на държавата върху държавните вещи, които са били предоставени за стопанисване и управление на държавните предприятия до преобразуването им, да анализира съдебната практика по прилагането на тези разпоредби и становищата в правната литература, и въз основа на този анализ да установи фактическия състав на преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество като придобивно основание. За постигането на тази цел в изследването е предложено решение на следните въпроси:

- какво се разбира под преобразуване на държавно предприятие в еднолично търговско дружество;
- кои държавни предприятия са обект на преобразуването;
- какви са фактическият състав и правното действие на преобразуването;
- по какво се различава преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество от другите начини за учредяване на търговски дружества от държавата и от другите видове преобразувания по ТЗ;
- какво се разбира под придобивно основание;
- кои са правните разпоредби, уреждащи придобиване на право на собственост от едноличното търговско дружество върху вещите, които са били предоставени на държавното предприятие до преобразуването му;

- какъв фактически състав на придобивното основание уреждат тези разпоредби и какво е неговото действие;

- по какво се различава това придобивно основание от непаричната вноска в капитала на търговско дружество и от придобиването на вещи – общинска собственост, от едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на общинско предприятие;

- как държавното предприятие е придобило право на стопанисване и управление върху държавните вещи;

- какво е съотношението между реституцията и придобиването на право на собственост от едноличното търговско дружество върху вещите, които държавното предприятие е стопанисвало и управлявало до преобразуването си;

- всички ли държавни вещи, върху които държавното предприятие е имало право на стопанисване и управление към датата на преобразуването си, се придобиват в собственост от едноличното търговско дружество;

Изследването е съобразено с действащото законодателство и с публикуваната съдебна практика към 15 юни 2017 г.

2. Уводът въвежда в темата на изследването като определя преобразуването на заварените към началото на 1990 г. държавни предприятия в еднолични търговски дружества и придобиването от тях на собствеността върху предоставените им от държавата вещи като основното юридическо съдържание на историческия процес в България на преход от централната планова икономика, основана на единната държавна социалистическа собственост към пазарна икономика, основана на частната собственост, свободната стопанска инициатива и конкуренцията, и изяснява причините за създаване на особеното нормативно придобивно основание въз основа на което едноличните търговски дружества придобиха правото на собственост върху държавните вещи, които са били предоставени за стопанисване и управление на държавните предприятия към датата на преобразуването им.

В увода е посочена и актуалността на изследването – при всяка разпоредителна сделка с недвижим имот, който е бил предоставен за стопанисване и управление на държавно предприятие, е актуален въпросът за придобиването му от едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуването на това държавно предприятие. Съдебни спорове относно тези

придобивания има и понастоящем и с практиката си ВКС се опитва да осигури точното и еднакво прилагане на закона, в т.ч. и чрез т. 2Г от ТР № 4/2014 от 4 март 2016 г., прието 22 години след влизането в сила и 14 години след отмяната на чл.17а от ЗППДОП.

3. В **Глава първа** се разглежда преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество – понятието, обектът, фактическият състав и правното действие на преобразуването, както и разграничението му с други видове преобразувания по Търговския закон.

Преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество представлява учредяване от държавата на еднолично дружество с ограничена отговорност или еднолично акционерно дружество чрез разпределяне на стойността на имуществото, което тя е предоставила за стопанисване и управление на държавното предприятие към датата на преобразуването му, в дялове от капитала на едноличното дружество с ограничена отговорност или на акции от капитала на едноличното акционерно дружество съгласно разпоредбите на Търговския закон, които дялове или акции принадлежат само на държавата.

Обект на преобразуване в еднолично търговско дружество са държавните фирми по Указ № 56 за стопанската дейност и самоуправляващите се стопански организации по Правилника за стопанската дейност от 1987 г. и по Наредбата за стопанските сдружения от 1988 г. – предприятия, обединения, асоциации и стопански дружества (дружествени предприятия), без селскостопанските бригади, аграрно-промишлените комплекси, сдруженията за съвместна дейност и кооперативните организации. Обект на преобразуване са и създадените след 1 юли 1991 г. със закон държавни предприятия по чл.62, ал.3 от ТЗ.

Фактическият състав на преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество съдържа два елемента (до 11 декември 1993 г. – три елемента):

- валиден акт на компетентния държавен орган – Министерски съвет, министър, председател на комитет или държавна агенция или друг държавен орган, на който Министерският съвет е възложил да извърши преобразуването. Когато държавното предприятие се преобразува в ЕООД този акт има значението на учредителен акт по чл.114, ал.3 от ТЗ и решава въпросите по

чл.115 от ТЗ (фирма, седалище, адрес на управление, предмет на дейност и срок на дружеството; размера на капитала и дяловете, на които той се разделя и чете принадлежат само на държавата; управлението и начина на представителство на дружеството). Когато държавното предприятие се преобразува в ЕАД той има значението на учредителен акт по чл.159, ал.2 от ТЗ и с него се утвърждава устава (който следва да има съдържанието по чл.165 от ТЗ) и се назначава първият надзорен съвет или съвет на директорите на дружеството. В изследването е обоснован извод, че актът за преобразуване на държавното предприятие в еднолично търговско дружество не е индивидуален административен акт, а е едностранна сделка на държавата.

- вписване на преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество в Търговския регистър, а до 11 декември 1993 г., от когато е отменена ал.2 на чл.6 от ТЗ, и обнародване в „Държавен вестник“ на обявлението на съответния окръжен съд, че е вписал в търговския регистър едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на държавно предприятие.

Правното действие на преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество е следното:

- възниква юридическо лице – търговско дружество по Търговския закон в правно-организационната форма на еднолично дружество с ограничена отговорност или еднолично акционерно дружество;

- прекратява се юридическото лице на държавното предприятие, което е било обект на преобразуването, то вече не съществува като правен субект;

- част от имуществото на прекратеното държавно предприятие – без правата, по отношение на вещите, предоставени му от държавата за осъществяване на дейността му, преминава в новообразуваното търговско дружество;

- възниква задължение на държавата да внесе капитала на едноличното търговско дружество. Предметът на това задължение е прехвърляне от държавата на едноличното търговско дружество, което тя е учредила чрез преобразуване на държавно предприятие, на правото на собственост върху вещите, чиято стойност е разпределена на дялове или акции с акта за преобразуването. Това задължение държавата не изпълнява чрез непарична

вноска, а в резултат на действието на чл.17а от ЗППДОП, след отмяната му – на §10, ал.3 от ДР на ЗПСК.

Преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество се различава от автоматичното преобразуване в търговски дружества на създадените въз основа на Указ № 56 за стопанската дейност фирми на обществените организации, акционерни фирми, фирми с ограничена отговорност, фирми с неограничена отговорност, фирми на граждани и филиали на чуждестранните лица по това, че при автоматичното преобразуване не е нужен акт за преобразуване, нито съдебно решение за вписване на търговското дружество в търговския регистър или извършване на вписване на търговското дружество от длъжностното лице по регистрацията в търговския регистър. Автоматичното преобразуване не води до прекратяване на юридическото лице на фирмата по Указ № 56 за стопанската дейност – юридическото ѝ лице се запазва и поради това няма правоприемство между нея и търговското дружество по ТЗ, в което тя е автоматично преобразувана.

Разликата между преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество и седемте вида преобразувания на търговско дружество по глава XVI от Търговския закон е в правно-организационната форма на обекта на преобразуването и в праводателя при прехвърлянето на правата на собственост. Държавното предприятие не е търговско дружество и разликата между двете правно-организационни форми е съществена. Праводател на правата на собственост при преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество е държавата, а не държавното предприятие, което се преобразува.

4. В **глава втора** се разглеждат понятието за придобивно основание, правната уредба, фактическия състав и действието на особеното нормативно придобивно основание при преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество, както и разграничението му с общия и особените случаи на непарична вноска в капитала на търговско дружество и с придобиването на вещи – общинска собственост, от едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на общинско предприятие.

Направен е преглед на становищата в българската правна литература относно понятието придобивно основание, посочени са различията между тях и

слабостите им. Въз основа на това и на резултатите от изследването на юридическите факти в общата теория на правото е обоснована нуждата от разграничение между нормативно придобивно основание и фактическо придобивно основание.

Нормативното придобивно основание е правна норма, създадена със закон, в която изчерпателно са изброени общо и абстрактно определени факти като причина за придобиване на субективно вещно право.

Нормативното придобивно основание се създава само със закон или с нормативен акт със същия или по-висок юридически ранг, но не и с подзаконови нормативни актове, с договор, със сделка, с административен акт или чрез правоприлагане по аналогия на закона или на правото. Разпоредбите на закона, които уреждат нормативното придобивно основание, са императивни и съдилищата са длъжни да ги прилагат служебно, дори и страната да не се позовава на тях. Броят и идентификацията на фактите от състава на нормативното придобивно основание, както и вида на вещното право, което може да се придобие въз основа на него, се установяват чрез тълкуване на разпоредбите от закона, които уреждат нормативното придобивно основание. Изчерпателно определени в законите (*numerus clausus*) са нормативните придобивни основания. Фактическите придобивни основания са неизброими. При правоприлагането нормативното придобивно основание представлява голямата предпоставка на правния силогизъм, по който се решават правните спорове.

Фактическото придобивно основание е съвкупност от действително осъществили се факти от действителността, съответстващи на общо и абстрактно предвидените факти в нормативното придобивно основание, които само заедно са причината за придобиването от определен правен субект на определен вид вещно право върху определена вещ. Фактическото придобивно основание представлява малката предпоставка на правния силогизъм, по който се решават правните спорове. При спор, действителното осъществяване на фактите от състава на фактическото придобивно основание и на връзките между тях, се установява чрез пряко, главно и пълно доказване от страната в процеса, която претендира, че е придобила спорното вещно право.

Посочена е разликата между фактическото придобивно основание и правното основание по чл.70, ал.1 и чл.78 от ЗС. Последното е само един от

фактите в състава на фактическото придобивно основание. То е годно да направи приобретателя собственик, но въпреки валидното му осъществяване той не придобива правото на собственост върху вещта, индивидуализирана с описанието ѝ в това правно основание, защото липсва друг факт от състава на фактическото придобивно основание – право на собственост върху тази вещ в имуществото на прехвърлителя.

Особеното нормативно придобивно основание, въз основа на което едноличните търговски дружества, учредени чрез преобразуване на държавни предприятия, придобиха собствеността върху държавните вещи, предоставени за стопанисване и управление на тези държавни предприятия към датата на преобразуването им, е създадено с чл.17а от ЗППДОП, в сила от 28 юни 1994 г., заменен с §10, ал.3 от ДР на ЗПСК, в сила от 23 март 2003 г. В работата е направена задълбочена и обоснована критика на становищата в правната литература и в съдебната практика, че това придобивно основание е създадено с подзаконов нормативен акт – ПМС № 201 от 25.10.1993 г., което имало „тълкувателен характер“. Анализирани са многобройните противоречия в съдебната практика и в правната теория относно елементите на фактическия състав на нормативното придобивно основание, уредено с чл.17а от ЗППДОП. Посочено е кои от тях са преодолени с т.2Г на ТР № 4/2014 г. от 4 март 2016 г. на ОСГК на ВКС: с диспозитива – противоречията относно включването във фактическия състав на отразяването на вещта в счетоводния баланс на държавното предприятие и на търговското дружество, в което то е преобразувано, а с мотивите към диспозитива на т.2Г следва да се смята за преодоляна неправилната практика на ВКС, в т.ч. и в решения по чл.290 от ГПК, във фактическия състав на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП да се включва не само преобразуването, но и приватизацията на държавното предприятие. С мотивите към т.2Г от ТР № 4/2014, макар и недостатъчно ясно и категорично, е решен и друг противоречиво решаван въпрос от съдилищата – за датата, към която трябва да съществуват елементите от фактическия състав на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП – това е датата на възникването на едноличното търговско дружество като юридическо лице. В работата е направен и критичен анализ на формулирания в мотивите към т.2Г на ТР № 4/2014 г. фактически състав на нормативното придобивно основание по чл.17а от ЗППДОП. Въз основа на анализа на разпоредбата на чл.17а от ЗППДОП,

противоречията в съдебната практика относно прилагането ѝ, различните мнения в правната теория относно фактическия състав на придобивното основание, уредена с тази разпоредба и критичния анализ на т.2Г на ТР № 4/2014 г. от 4 март 2016 г. на ОСГК на ВКС, в работата е обоснован следния фактически състав на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и по §10, ал.3 от ДР на ЗПСК:

- създаване (учредяване) на еднолично търговско дружество чрез преобразуване на държавно предприятие по реда на ЗОЕТДДИ, на ЗППДОП или на ЗПСК;

- към датата на възникване на едноличното търговско дружество определена вещ да е частна държавна собственост и

- към същата дата преобразуващото се държавно предприятие да притежава право на стопанисване или управление върху тази вещ.

Това придобивно основание е вторично. То има действие само по отношение на праводателя – държавата и по отношение на правоприемника – едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на държавно предприятие. Едноличното търговско дружество придобива правото на собственост върху държавните вещи, по отношение на които държавното предприятие е имало право на стопанисване и управление към датата на преобразуването си, а държавата изгубва правото си на собственост върху същите тези вещи. Това вещноправно действие на придобивното основание настъпва от момента на възникването на едноличното търговско дружество като юридическо лице. То се отнася и за едноличните търговски дружества, учредени чрез преобразуване на държавно предприятие до влизането в сила на чл.17а от ЗППДОП на 28 юни 1994 г.

Чл.17а от ЗППДОП и §10, ал.3 от ДР на ЗПСК не се прилагат, когато преобразуването на държавното предприятие се извършва въз основа на специален закон, макар уреденото с този закон придобивно основание да има същия фактически състав като уреденото с тях – напр. при преобразуването на Държавната спестовна каса в „Банка ДСК“ ЕАД или на публичните здравни заведения в еднолични търговски дружества.

Придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и по §10, ал.3 от ДР на ЗПСК се различава от непаричната вноска на вещи в капиталовите търговски дружества, уредена с чл.72 и чл.73 от ТЗ и от особения случай на такава вноска,

която се прави от държавата, уреден с чл.17, ал.3 от ЗППДОП и §10, ал.2 от ДР на ЗПСК. И двете придобивни основания са вторични, т.е. във фактическия състав и на двете съществува като елемент право на собственост на държавата и на вносителя на непаричната вноски, вкл. и когато той е държавата, върху вещта, към момента на възникване на търговското дружество, но всички останали елементи от фактическите им състави са различни. Освен това, при придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и §10, ал.3 от ДР на ЗПСК не съществува връзката между имуществото, което едноличното търговско дружество придобива от държавата и капитала му, която съществува при непаричната вноски на вещи в капиталовите търговски дружества.

Приложното поле и правната същност на разпоредбите на чл.17а от ЗППДОП и на §10, ал.3 от ДР на ЗПСК са съществено различни от разпоредбата на §34 от ПЗР на ЗИД на ЗППДОП от 15.12.1995 г. – последната не е придобивно основание, а само създава задължение за държавните органи, които упражняват правата на държавата в капитала на търговските дружества, в които тя има над 50 на сто участие, да внесат като непарична вноски в капитала им, по реда на чл.17, ал.3 от ЗППДОП, онези държавни поземлени имоти, които се ползват фактически от тези търговски дружества, но които те не са придобили на основание чл.17а от ЗППДОП, тъй като не са били предоставени за стопанисване и управление на държавните предприятия, в резултат на чието преобразуване тези дружества са били учредени първоначално като еднолични търговски дружества.

Въз основа на историческото, логическото и систематичното тълкуване на разпоредбата чл.17а от ЗППДОП в работата е направен обоснован извод, че тя, както и заместилата я разпоредба на §10, ал.3 от ДР на ЗПСК, не се прилагат при преобразуването на общинските предприятия в еднолични търговски дружества. Тези еднолични търговски дружества са придобили от общините правото на собственост върху вещите, които са били предоставени за стопанисване и управление на общинските предприятия въз основа на чл.72 и чл.73 от ТЗ, а след 15 декември 1995 г. – въз основа на чл.17, ал.3 от ЗППДОП или на §10, ал.2 от ЗПСК. За случаите, в които до 15 декември 1995 г. общините не са спазили правилата на чл.72 и чл.73 при внасянето на непарична вноски в едноличните търговски дружества, учредени чрез преобразуване на общински предприятия,

се прилага чл.2, ал.4 от ЗОС в първоначална му редакция към 1 юни 1996 г., а след изменението на ЗОС, обн. ДВ, бр.101/16.11.2004 г. – неговият чл.2, ал.2.

5. В глава трета се разглеждат връзките между придобиването от държавата на право на собственост и придобиването от държавното предприятие на право на стопанисване и управление върху вещите, чрез които то осъществява дейността си, изгубването на тези права до преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество поради прехвърлянето на държавна собственост на общините и възстановяването на правото на собственост въз основа на 11 закона, както и особените случаи, в които едноличното търговско дружество не придобива правото на собственост върху държавните вещи, по отношение на които държавното предприятие е имало право на стопанисване и управление към датата на преобразуването си.

Едновременно придобиване на право на собственост от държавата и на право на стопанисване и управление от държавното предприятие върху една и съща вещь има когато държавата придобива право на собственост чрез сделките и действията на държавното предприятие или когато държавата придобива право на собственост за нуждите на държавното предприятие.

Всички фактически придобивни основания, в които държавното предприятие участва или осъществява, водят до придобиване на право на собственост от държавата. Едновременно с това и въз основа на същото придобивно основание държавното предприятие придобива върху същата вещь право на стопанисване и управление. Документите, които доказват осъществяването фактическото придобивно основание доказват както придобиването на правото на собственост от държавата, така и придобиването на правото на стопанисване и управление от държавното предприятие. Към тези придобивни основания спадат всички транслативни договори с недържавни юридически лица, вкл. и дарението в полза на държавно предприятие, завещанието в полза на държавно предприятие, отделянето на естествените плодове от държавната вещь – майка, приращението по чл.92 от ЗС, преработването – чл.94 и чл.95 от ЗС (но обезщетението по чл.96 от ЗС за собственика на материала се дължи от държавното предприятие, а не от държавата), присъединяването по чл.97 от ЗС (задължението за обезщетяване

на собственика на присъединената вещ е на държавното предприятие, а не на държавата), придобивната давност, придобивното основание по чл.78 от ЗС.

Държавата придобива право на собственост за нуждите на държавното предприятие в следните случаи: при отчуждаване частни имоти за държавна нужда, която се изразява в нуждата на държавното предприятие от отчуждавания имот за осъществяване на предмета му на дейност, вкл. и при отреждане с уличнорегулационния план на частни имоти за нуждите на държавно предприятие при действието на чл.39 от ЗПИНМ в редакцията му до 9.6.1956 г.; при преобразуването на кооперация в държавно предприятие, вкл. при преминаването на ТКЗС в ДЗС или в друго държавно предприятие; при изграждането на нов обект за нуждите на държавното предприятие.

Случаите, в които държавата придобива право на собственост върху определени вещи без едновременно с това държавното предприятие да придобива право на стопанисване и управление върху тях са следните: придобивания въз основа на Конституцията на НРБ от 1947 г.; придобивания въз основа на законите за национализация; придобивания чрез конфискация, извършена въз основа на нормативни актове, особени по отношение Наказателния кодекс; придобивания на вещи, които нямат друг собственик.

Чл.16, ал.1 от Конституцията на НРБ от 1971 г., в редакцията ѝ до 10.4.1990 г., не е придобивно основание, но въз основа на тази разпоредба и систематичното ѝ тълкуване във връзка с ал.2 на същия член, следва да се приеме, че всяка вещ, която държавното предприятие е използвало към деня на преобразуването си за осъществяване на стопанската си дейност и на свързаните с нея други дейности, е държавна собственост, ако не се докаже, че тя е собственост на определен гражданин, кооперация или друго недържавно юридическо лице.

Когато държавата е придобила право на собственост върху определени вещи без едновременно с това определено държавно предприятие да е придобило право на стопанисване и управления върху тях, то това държавно предприятие впоследствие може да придобие право на стопанисване и управление върху такива вещи по следните начини: чрез договор с друго държавно предприятие; чрез акта на компетентния държавен орган за учредяването си; чрез акта на компетентния държавен орган, с който му се предава определена дейност на друго държавно предприятие, заедно със

средствата за извършването ѝ или му се придава обособена част от друго държавно предприятие, или друго държавно предприятие се влива в него; чрез възстановяване на правото на стопанисване и управление въз основа на ПМС № 88/7.8.1990 г. В тези случаи държавното предприятие придобива правото на стопанисване и управление върху държавните вещи от датата, посочена в нормативен акт, а ако няма такава дата – от датата посочена в акта за предоставяне на държавните вещи, а ако и в него не е посочена дата – от датата на издаване на акта. За придобиването на това право са ирелевантни както фактическото предаване на вещта, така и наличието или липсата на насрещна престация.

Фактическият състав на чл.17а от ЗППДОП няма да е осъществен, ако към датата на преобразуването на държавното предприятие в еднолично търговско дружество държавата е изгубила правото си на собственост върху вещта, която е предоставила за стопанисване и управление на държавното предприятие поради прехвърлянето на 17.9.1991 г. на държавна собственост на общините, извършено с §6 и §7 от ПЗР на ЗМСМА и на 9.11.1999 г., извършено с §42 от ПЗР на ЗИД на ЗОС, обн. ДВ, бр.96/1999 г. или поради възстановяване на правото на собственост, извършено с или въз основа на някой от 11-те закона за възстановяване на собствеността върху определени вещи, които са били национализирани, одържавени или фактически иззети от държавата в периода от 1941 г. до 1990 г.

Едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на държавно предприятие, не придобива право на собственост въз основа на чл.17а от ЗППДОП или §10, ал.3 от ДР на ЗПСК, върху държавните вещи, които могат да се притежават само от лица със специална правоспособност и върху вещите, за които в акта за преобразуване е предвидено друго, макар по отношение на тях държавното предприятие да е имало право на стопанисване и управление към датата на преобразуването му.

II. АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

1. Работата е първи опит в българската правна книжнина за цялостно и систематично изследване на правната уредба на придобиването на право на собственост от едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на държавно предприятие, върху вещите, които това предприятие е

стопанисвало и управлявало към датата на преобразуването му, и на взаимните връзки между тази правна уредба и правната уредба на възстановяването на собствеността, на приватизацията на държавните акции или дялове от капитала на едноличните търговски дружества и на прехвърлянето на собственост от държавата на общините, което, само по себе си, е принос в правната наука.

2. Изчерпателното изброяване на видовете държавни предприятия, които са обект на преобразуване в еднолично търговско дружество – с.30 – 32 и 44 – 45;

3. Определянето на фактическия състав на преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество – с.47 – 57, и на правната природа на акта за преобразуването като едностранна сделка – с.51 – 52;

4. Определянето на съдържанието на правоприемството между държавното предприятие – обект на преобразуването, и едноличното търговско дружество, учредено в резултат на преобразуването, и на правоприемството между държавата и едноличното търговско дружество, учредено в резултат на преобразуването – с.60;

5. Разграниченията на преобразуването на държавно предприятие в еднолично търговско дружество с автоматичното преобразуване в търговски дружества на някои фирми по УСД – с.68 – 70, и с преобразуването на търговски дружества по глава XVI от Търговския закон – с.71 – 72;

6. Обосновката на извода, че придобивните основания се уреждат само със закон, а не и с подзаконов нормативен акт и определянето на правните последици от този извод – с.76 – 80;

7. Разграничението между нормативно придобивно основание и фактическо придобивно основание и даването на определение на всяко от двете понятия – с.81 – 83;

8. Критиката на становищата в правната литература и в съдебната практика, че придобивното основание, въз основа на което едноличното търговско дружество е придобило правото на собственост върху вещите, предоставени за стопанисване и управление на държавното предприятие, чрез преобразуването на което то е учредено, е уредено най-напред с ПМС № 201/25.10.1993 г. – с.84 – 93;

9. Критичния анализ на противоречията в съдебната практика и в правната литература относно фактическия състав на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и точното определяне на този фактически състав – с.109 – 129;

10. Разграниченията на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и заместилият го §10, ал.3 от ДР на ЗПСК с непаричната вноска в капитала на търговско дружество – с.139 – 143, с придобиването на вещи въз основа на §34 от ПЗР на ЗИД на ЗППДОП от 15.12.1995 г. – с.144 – 148, и с придобиването на вещи – общинска собственост, от едноличното търговско дружество, учредено чрез преобразуване на общинско предприятие – с.149 – 160;

11. Определянето на съотношението между правното действие на придобивното основание по чл.17а от ЗППДОП и заместилият го §10, ал.3 от ДР на ЗПСК и правното действие на §6 и §7 от ПЗР на ЗМСМА, в сила от 17.9.1991 г., и на §42 от ПЗР на ЗИД на ЗОС, обн. ДВ, бр.96/1999 г., в сила от 9.11.1999 г., с които определени държавни имоти бяха прехвърлени в собственост на общините и с правното действие на фактическите състави на възстановяване на правото на собственост, уредени с 11-те закона за възстановяване на собствеността върху определени вещи, които са били национализирани, одържавени или фактически иззети от държавата в периода от 1941 г. до 1990 г. – с.195 – 248.

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ, ПРИНАДЛЕЖНОСТ, ПРИРАЩЕНИЕ И НЕОБОСОБИМО НАДВИШАВАНЕ НА ПРАВОТО НА СТРОЕЖ

I. РЕЗЮМЕ

В студията се разглеждат правните последици от надхвърлянето на обема на правото на строеж, когато надстроеното не може да се обособи като самостоятелен обект съобразно строителните правила и норми. Анализирано е съвместното прилагане на чл.63, ал.1, чл.92, чл.94, чл.97 и чл.98 от Закона за собствеността, съдебната практика по прилагането им и становищата в правната теория и въз основа на този анализ се правят следните изводи:

- Неправилна е съдебната практика, която приема, че необособимото надвишаване на правото на строеж се придобива в собственост от

суперфициарния собственик на постройката на основание чл.97 или чл.98 от ЗС. Въз основа на чл.97 от ЗС могат да се придобиват само движими вещи, а необособимото надвишение на правото на строеж не само не е движима вещь, то изобщо не е вещь по смисъла на българското вещно право. Чл.98 от ЗС не е придобивно основание.

- Земята, заедно с постройките и насажденията върху нея е една вещь – обект на едно право на собственост. Чл.92 от ЗС не е придобивно основание, а определя собственика на земята преди застрояването и засаждането ѝ за собственик и на увеличената с постройки и насаждения земя (на застроената и засадена земя) и забранява на лицето, с чиито материали и труд са създадени постройките и насажденията, да иска физическото или юридическото им отделяне от земята.

- Постройките и насажденията могат да се обособят като отделни вещи от земята само юридически, чрез осъществяване на придобивно основание, въз основа на което друго лице, различно от собственика на земята, придобива собствеността върху постройките и насажденията до размера (обема) определен с това придобивно основание. Всяко насаждение, постройка или част от нея, независимо от размера ѝ, които не се обхващат от придобивното основание, са една вещь със земята, на която се намират и собственост на собственика на земята.

- Когато частта от постройката, надхвърляща обема на правото на строеж не може да се обособи като самостоятелен обект съобразно строителните правила и норми, между собственика на земята и суперфициаря възниква съсобственост върху постройката, независимо от размера на надвишението, а ако в сградата има няколко самостоятелни обекта – съсобствеността възниква върху всеки един от тях.

II. АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

1. Критичният анализ на съдебната практика по въпроса за собствеността върху частите от сградата, надхвърлящи обема на правото на строеж – с.273 – 281;

2. Определянето на фактическия състав на придобивното основание „присъединяване“ – чл.97 от ЗС: 1) присъединяването да е **вещ**; 2) присъединяваната вещь да е **движима**; 3) **трайно прикрепване** на

присъединяваната вещь като част към главна вещь и 4) **различни собственици** на главната вещь и на присъединяваната вещь към момента на присъединяването – с.282, както и обосновката относно всеки един от тези елементи – с.282 – 290;

3. Определянето на правната същност на чл.98 от ЗС като диспозитивна разпоредба, а не придобивно основание – с.290;

4. Определянето на правната същност на чл.92 от ЗС – с.309 – 311;

5. Изводът и обосновката му, че когато частта от постройката, надхвърляща обема на правото на строеж не може да се обособи като самостоятелен обект съобразно строителните правила и норми, между собственика на земята и суперфициаря възниква съсобственост върху постройката, независимо от размера на надвишението, а ако в сградата има няколко самостоятелни обекта – съсобствеността възниква върху всеки един от тях – 311 – 313.

СЪДЪРЖАНИЕ И ПРАВНА СЪЩНОСТ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ДЪРЖАВНИ ВЕЩИ ОТ ВЕДОМСТВАТА

I. РЕЗЮМЕ

В студията се разглежда един от основните въпроси на държавната собственост – какво е съдържанието на управлението на държавните вещи от ведомствата и каква е правната същност на това управление. Въз основа на историческия, систематичния и логически анализ на чл.9 – чл.31 от ЗДС и чл.3, чл.5 – чл.42 и чл.87 от ППЗДС, на критичния анализ съдебната практика по прилагането на тези разпоредби и на становищата в правната теория, в изследването се правят следните изводи:

- Управлението на държавни вещи от ведомствата, макар и наречено „*право на управление*“ в чл.17 от ЗДС, не е субективно право. То е административно задължение на ведомството по отношение на държавния орган, който му е предоставил за управление държавните вещи.

- Правните разпоредби, които уреждат управлението на държавни вещи от ведомствата принадлежат към три различни правни отрасли – гражданско, административно и финансово право. Липсата на единен метод на правно

регулиране на обществените отношения с предмет управлението на държавни вещи от ведомствата не позволява правната им уредба да се обособи като самостоятелен правен институт.

- ЗДС разделя на две части дейностите, чрез които държавата упражнява вещното си право на собственост. Едната от тях – владението, ползването и поддържането на вещите – държавна собственост, е предоставена за упражняване на ведомствата. По отношение на другите правни субекти ведомството упражнява част от съдържанието на правото на държавна собственост от името на собственика – държавата, а не свое субективно право. Те представляват държавата пред останалите правни субекти при упражняването на тази част от правомощията ѝ като собственик. Субективно гражданско право е само представителната власт на ведомството по отношение на държавата при владението, ползването и поддържането на предоставените му за управление вещи. Другата част от съдържанието на правото на държавна собственост – разпореждането, е предоставена за упражняване на определени със закон държавни органи, които представляват държавата при упражняването на това нейно правомощие от съдържанието на правото ѝ на собственост.

II. АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

1. Определянето на понятието „ведомство“ по §2 от ДР на ЗДС и разграничението му с държавните предприятия по чл.62, ал.3 от ТЗ – с.30 – 31;

2. Определянето на субекта на управлението на държавните вещи – ведомството, а не неговия ръководител – с.34;

3. Определянето на различните правни качества на ръководителя на ведомството, на което са предоставени държавни вещи за управление – той е представител на ведомството, когато осъществява действията по чл.14, ал.3 от ЗДС (владение, ползване и поддържане), а когато осъществява разпореждане с тези вещи в изрично определените със закон случаи той е представител на държавата, както и извода, че разпореждането, като част от съдържанието на правото на собственост, не е част от съдържанието на управлението на държавни вещи от ведомствата – с.37 -39;

4. Определянето на съдържанието на правните възможности на ведомството по отношение на предоставените му за управление вещи: да ги

владее от името на държавата – с.40-42; да ползва от името на държавата – с.42-43 и да поддържа от името на държавата – с.43-44;

5. Определянето на съдържанието на изискването на чл.14, ал.3 от ЗДС ведомствата да владеят, ползват и поддържат предоставените им държавни вещи „за своя сметка и на своя отговорност“ – с.44-49 и с.51-52;

6. Определянето на видовете и правната същност на правоотношенията, които възникват от предоставянето на ведомство на държавна вещь за управление – с.57 – 58.

ЗА ФАКТИЧЕСКИЯ СЪСТАВ НА ПРИДОБИВНАТА ДАВНОСТ (по повод ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС)

I. РЕЗЮМЕ

Статията представлява критичен анализ на приетото с т.2 от ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС, че позоваването на придобивната давност не е елемент от фактическия състав на придобивното основание, а е само процесуално средство за защита на материалноправните последици на давността, зачитани към момента на изтичането на законовия срок. Това разрешение е в логическо противоречие с приетото в същото тълкувателно решение, че придобиването по давност на вещното право не настъпва автоматично с изтичането на установения от закона срок, а е нужно и позоваване на изтеклата давност. Ако владелецът не придобива по давност вещното право без да се е позовал на изтеклата давност, то следва, че позоваването на изтеклата давност е елемент от фактическия състав на придобивното основание. Ако позоваването не е елемент от фактическия състав, то следва, че владелецът придобива вещното право и без да се е позовал на изтеклата давност. Въз основа на логическия и систематичен анализ на разпоредбите на чл.79 и чл.84 от ЗС и чл.120 от ЗЗД и на безспорно приетото в правната теория, че правните последици на фактическия състав настъпват само ако са се осъществели всички негови елементи, уредени в хипотезата на правната норма, в статията е обоснован извод, че фактическият състав на придобивната давност се състои от три елемента: 1) непрекъснато владение, 2) упражнявано в продължение на

определения от ЗС срок и 3) волеизявление на владелеца, че придобива владяната вещь по давност. Обосновано е становище, че владението върху определена вещь в продължение на определения от закона срок води до възникването на преобразуващо субективно право на владелеца да се позове на изтеклия давностен срок и че в резултат на упражняването на това преобразуващо право досегашният владелец придобива правото на собственост или друго вещно право върху владяната вещь от момента на упражняването му, занапред, а не с обратна сила.

II. АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

1. Критичният анализ на мотивите към т.2 от ТР № 4/2012 г. на ОСГК на ВКС, че позоваването на придобивната давност не е елемент от фактическия състав на придобивното основание, а е само процесуално средство за защита на материалноправните последици на давността, зачитани към момента на изтичането на законовия срок – с.328, с.338 – 343;

2. Изводът, че владението върху определена вещь в продължение на определения от закона срок води до възникването на преобразуващо субективно право на владелеца да се позове на изтеклия давностен срок и че в резултат на упражняването на това преобразуващо право досегашният владелец придобива правото на собственост или друго вещно право върху владяната вещь – с.343-344.

КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 5 от 2011 г. НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

I. РЕЗЮМЕ

Статията съдържа разгърната обоснована критика на решението, дадено с ТР № 5/2011 г. на ОСГК на ВКС, че при спор за собственост държавата не е обвързана от постановен административен акт за възстановяване на право на собственост върху земеделски земи и гори по реда на ЗСПЗЗ и ЗВСГЗГФ и е

допустимо по нейно искане упражняването на косвен съдебен контрол по чл.17, ал.2 ГПК върху този административен акт.

Авторът обосновава друго решение на въпроса: влязлото в сила валидно решение за възстановяване на правото на собственост върху земеделски земи по чл.14, ал.1, т.1 и чл.17, ал.1 от ЗСПЗЗ и върху земи и гори от горския фонд по чл.13, ал.5 от ЗВСВГЗГФ обвързва държавата и в производството по предявен от нея или срещу нея иск за собственост е недопустимо гражданският съд да упражни върху него косвен съдебен контрол за законосъобразност. Накратко, обосновката му е следната:

Държавата, чрез ЗСПЗЗ, ЗВСВГЗГФ и подзаконовите актове по прилагането им, е определила условията и реда за възстановяването на правото на собственост върху земеделски земи, гори и земи от горския фонд. От гледната точка на държавата като собственик, това са условия и ред за прекратяването на държавната собственост върху същите тези земеделски земи, гори и земи от горския фонд, за определянето на държавната собственост върху поземлените имоти в земеделските и горските територии по отношение на останалите субекти на гражданското право.

Чрез своя орган по поземлената собственост – общинската служба по земеделие, държавата е установила и признала съществуването на условията за възстановяването на правото на собственост във всеки един конкретен случай, за който е била сезирана чрез заявлението за възстановяване на правото на собственост по чл.11, ал.1 от ЗСПЗЗ и чл.13, ал.1 от ЗВСВГЗГФ.

Държавата, чрез своя орган, който упражнява правата ѝ на собственост върху земеделските земи, горите и земите от горския фонд и я представлява в съдебните производства по искове, отнасящи се до поземлените имоти в земеделските и горските територии – министърът на земеделието и храните, има право:

- да смени по всяко време състава на общинската служба по земеделие, вкл. и като установи, че тя нарушава изискванията на ЗСПЗЗ и ЗВСВГЗГФ за възстановяване на правото на собственост върху земеделски земи, гори и земи от горския фонд;

- да изиска от общинската служба по земеделие отмяната на всяко влязло в сила решение за възстановяване на правото на собственост върху земеделски земи, гори или земи от горския фонд, когато установи, че при издаването му е

нарушен закона или подзаконовите актове по прилагането му или бъдат открити нови обстоятелства нови писмени доказателства от съществено значение за постановяването му, при това в срокове, които са много по дълги от тези, предвидени в общите административнопроцесуални закони. Общинската служба по земеделие не може да откаже да изпълни това искане, защото е част от териториалната администрация на министъра на земеделието и храните и му е подчинена;

- да нареди преработка на плана за земеразделяне и разпреди на общинската служба по земеделие да отмени всички издадени да този момент решения за възстановяване на правото на собственост, вкл. и влезлите в сила.

Това са много ефективни средства, чрез които държавата може да защити правата и законните си интереси в производството по издаване на индивидуалния административен акт за възстановяване на правото на собственост върху земеделските земи, горите и земите от горския фонд по реда на ЗСПЗЗ или ЗВСВГЗГФ. Никоя страна или участник в производството по издаване на индивидуален административен акт и в частност – на решението за възстановяване на правото на собственост върху земеделски земи, гори и земи от горския фонд по ЗСПЗЗ и по ЗВСВГЗГФ, няма толкова много и толкова ефективни средства да защити своите права и законни интереси в това производство.

II. АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

1. Сравнителният анализ на разрешенията, които дават на поставените за тълкуване въпроси мнозинството и останалите в малцинство съдии в гражданската колегия на ВКС – с.21-27;

2. Определянето на правното положение на държавата в производството по издаване на индивидуалния административен акт за възстановяване на правото на собственост по ЗСПЗЗ и ЗВСВГЗГФ – с.30;

3. Определянето на материалните правоотношения към началото на производството по възстановяване на собствеността по ЗСПЗЗ и ЗВСВГЗГФ – с.31 – 33.

8 ноември 2017 г.

ас. д-р Златимир Орсов